

Digitaaliset kansalaistaidot kertyvät nuorten vapaa-ajan käyttökokemuksista

Huolimatta digitaalisten teknologioiden laajasta levittäytymisestä eri elämänalueille ja osaksi nuorten tavanomaista arkipäivää digitalisaatioon liittyy myös nuorten keskuudessa eriarvoisuutta. Nuorten ylenmääräinen digikäyttö taikka digitaalisesti välittyneen kommunikaation mukanaan tuomat vaarat puhuttavat julkisuudessa usein enemmän kuin niiden mahdollistamat hyödyt. Niin riskit kuin mahdollisuudetkin jakavat kuitenkin yhteisenä piirteenään sen, että ne ovat epätasaisesti jakautuneet nuorten keskuudessa. Tyypillistä on, että niin riskit kuin hyödytkin kasautuvat toisille nuorille toisten välttyessä suuremmilta riskeiltä tai jäädessä paitsi digitalisaation mahdollistamista hyödyistä elämässään.

Digitaalinen osaaminen pääomana ja suojaavana tekijänä

Digitaalinen osaaminen toimii yhtäältä pääomana, joka mahdollistaa nuorille moniin mahdollisuuksiin tarttumisen henkilökohtaisessa elämässä, opinnoissa ja tulevassa työelämässä. Toisaalta se on suojaava tekijä, joka suojaa digitalisaation riskeiltä niin internetissä seikkaillessa kuin myöhemmin työntekijänä digitalisoituvilla työmarkkinoilla. Molemmista näkökulmista digitaalinen osaaminen on keskeinen digitalisoituvan yhteiskunnan kansalaistaito, jonka perusta luodaan toki koulutuksessa, mutta nuorten vapaa-ajalla on tutkitusti merkittävä rooli näiden taitojen karttumiselle.

Niin sanottu ensimmäisen asteen digitaalinen eriarvoisuus ilmenee eri väestöryhmien välisinä eroina siinä, omistavatko he tietoteknisiä laitteita tai onko heillä mahdollisuutta käyttää internetiä. Tämän kaltainen eriarvoisuus on tyypillistä kehittyvissä maissa, joskaan se ei ole täysin tuntematon pitkälle teknologisoituneissa maissa, joissa erot ilmenevät tosin enemmän eroina laitteiden laadussa ja käytettävyydessä kulloiseenkin tilanteeseen.

Teknologisoituneita länsimaita koskettaa kuitenkin enemmän niin sanottu toisen asteen digitaalinen eriarvoisuus, joka ilmenee väestöryhmien erilaatuisena osaamisena ja käyttökokemuksina. Näistä katsotaan seuraavan kolmannen asteen digitaalista eriarvoisuutta, jolla tarkoitetaan eriytyviä mahdollisuuksia hyödyntää digitaalisten laitteiden parissa hankittua kokemusta ja osaamista laajemmin elämässä esimerkiksi oman osaamisen taikka taloudellisten hyötyjen kerryttämiseksi sekä sosiaalisten verkostojen kasvattamiseksi.

Eriytyvä digitaalinen osaaminen

Väitöskirjani Education and inequality in digital opportunities (linkki:

<https://www.utupub.fi/handle/10024/148433>) tarkastelee suomalaisnuorten erilaatuisia digitaalisia käyttötottumuksia ja eritasoista digitaalista osaamista. Osaaminen ja käyttötottumukset ovat nuorten teknologian käytössä toisiinsa kietoutuneita käyttökokemusten synnyttäessä digitaalista osaamista ja

teknologioiden käytön sinänsä edellyttäessä aina jonkinlaista osaamista. Nuorten suhde digitaalitekniikoita kohtaan muodostuu osaamisen ja käyttökokemusten yhteisvaikutuksesta. Jokaisen nuoren suhde teknologiaan onkin omanlaisensa; toiselle se tarjoaa rajattomat mahdollisuudet tutkiskelulle, itsensä toteuttamiselle ja oppimiselle, kun taas toiselle teknologia näyttää lähinnä välttämättömänä välineenä hoitaa päivittäisiä asioita. Erilaisilla orientaatioilla teknologiaa kohtaan on seurauksia, jotka näkyvät erilaisena digitaalisena osaamisena, käyttökokemuksina sekä asenteina teknologiaa ja sen mahdollisuuksia kohtaan.

Kuten laajemmin, myös nuorten keskuudessa digitaalinen osaaminen ja käyttötottumukset eriytyvät hyvin perinteisten sosiaalisten rakenteiden, kuten iän, sukupuolen ja koulutuksen mukaan. Iän suhde digitaaliseen osaamiseen ei suinkaan ole negatiivinen, kuten toisinaan virheellisesti ajatellaan, vaan nuorten varttuessa käyttötottumukset ja osaaminen tyypillisesti monipuolistuvat. Tämä kehitys jatkuu pitkälle aikuisuuteen opintojen ja työelämän vaatimusten lisääntymisen kasvattaessa nimenomaan työssäkäyvien aikuisten digitaalista osaamista.

Teknologiasta on tullut niin nuorten tyttöjen kuin poikienkin päivittäinen kumppani, mutta tästä huolimatta nuorten keskuudessa ilmenee merkittäviä sukupuolten välisiä eroja digitaalisessa osaamisessa ja käyttötottumuksissa. Erot ovat suurelta osin aihepesifejä yhdistyksen sukupuolittuneisiin mieltymyksiin, jotka kehittyvät jo varhaisessa vaiheessa lapsuutta ja nuoruutta; erityisesti kaikkein teknisin osaaminen näyttää edelleen jäävän pääosin poikien haltuun.

Käyttötottumusten ja osaamisen erot eivät ilmene vain erilaatuisena osaamisena nuoruusiässä, vaan vaikuttavat merkittävästi esimerkiksi nuorten koulutusvalintoihin; miesvaltaisten alat houkuttelevat opiskelijoita, joiden digitaaliset taidot ovat sukupuoleen katsomatta naisvaltaisten alojen opiskelijoita paremmat. Nuorten keskuudessa digitaalinen eriarvoisuus yhdistyy näin nimenomaan sukupuolittuneisiin koulutusvalintoihin.

Vapaa-aika voimavarana digitalisoituvassa yhteiskunnassa

Nuorisotyössä tavoitetaan laajasti juuri niitä ikäryhmiä, joiden elämässä paitsi digitaalisten teknologioiden varaan rakentuvilla digitaalisilla areenoilla, mutta myös koulutusvalinnoilla on keskeinen sija. Etenkin varhainen nuoruusikä on oiva ajankohta laajentaa lasten ja nuorten sukupuolittuneita käsityksiä teknologiasta, osaamisesta ja erilaisista uramahdollisuuksista. Digitalisaation avaamat mahdollisuudet ja näille kasvot antavat roolimallit ovat merkittäviä niin nuorten tyttöjen kuin poikienkin koulutusvalinnoille.

Koulutusvalintoihin vaikuttavat merkittävästi nuorten käsitykset omasta osaamisestaan. On tärkeää tarjota nuorille myös mahdollisuuksia oman osaamisen vahvistamiseen, jotta itsevarmuus ja sitä kautta into hakeutua opiskelemaan syttyvät ja säilyvät vastoinkäymisiäkin kohdatessa. Tämä on tärkeää, sillä vaikka teknologia-aloista ajateltaisiin tulevaa uraa digitaalisten pelien parissa viihtyvälle nuorelle,

runsaat pelikokemuksetkaan eivät yksin riitä kannattelemaan opinnoissa, jos osaaminen on jäänyt turhan kapea-alaiseksi opintojen vaatimuksiin nähden.

Nuorisotyössä voidaan haastaa nuoria nimenomaan laajentamaan käyttötottumuksiaan ja siten osaamistaan, sillä niiden varassa kehittyvät sekä myönteiset asenteet että laajasti elämässä hyödylliset taidot ja kokemus omasta pätevyydestä.